

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง เรื่อง “การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญโดยจำแนกออกเป็น 3 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดยะลา 2) เพื่อศึกษาการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา 3) เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกร ก่อนและหลังการเข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา 4) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากร ในการวิจัย มี 2 กลุ่มดังนี้

1) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรจำนวน 2 กลุ่มๆละ 30 รายศึกษาทั้งหมด คือ เกษตรกรหมู่ที่ 1 และ 8 ตำบลบุคิ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบพื้นที่ปลูกข้าว และนำการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรไปส่งเสริมเกษตรกรที่ปลูกข้าว จำนวน 8 ราย และเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดกลุ่มอารักขาพืช 2 ราย

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว

นำมาปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ การสัมภาษณ์เกษตรกรและเจ้าหน้าที่

ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์เกษตรกร โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร

ตอนที่ 3 การยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่

ตอนที่ 2 การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

1.3 สรุปผลการวิจัย คือการสัมภาษณ์เกษตรกรและการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1.3.1 ศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

การสัมภาษณ์เกษตรกรผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 50 ปี และใกล้เคียงกันมากที่สุดมีอายุระหว่าง 41-50 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 46.45 ปี มีสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ไม่มีตำแหน่งทางสังคม แต่เป็นสมาชิกสถาบันกลุ่มเกษตรกร

เกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่งมีสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน โดยมีสมาชิกเฉลี่ย 6 คน เป็นแรงงานในการทำการเกษตรน้อยกว่า 3 คน โดยเฉลี่ย 2 คน และมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรส่วนมากเป็นเพศหญิงโดยเฉลี่ย 2 คน

เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกจากการปลูกข้าวคือเกษตรกรรวมส่วนมากมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 5.3 ไร่ แต่มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 4-6 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 5.04 ไร่ และส่วนมากเป็นของตนเองน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 4.03 ไร่

เกษตรกรทั้งหมดมีวัตถุประสงค์ในการปลูกข้าวเพื่อบริโภค โดยเกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่งมีพื้นที่ปลูกข้าวน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 3.44 ไร่ และพื้นที่ปลูกข้าวของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่ม และส่วนน้อยเป็นพื้นที่ดอน เกษตรกรส่วนมากมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวมากกว่า 20 ปี โดยเฉลี่ยมีประสบการณ์ในการปลูกข้าว 16.43 ปี

ลักษณะการปลูกข้าวของเกษตรกรทั้งหมดเป็นนาดำ ปลูกในช่วงเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์ โดยปลูกข้าว 1 ครั้งต่อปี ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่เก็บจากฤดูกาลที่แล้วในการปลูก ระบบน้ำที่เกษตรกรใช้ในการปลูกข้าวส่วนมาก ใช้น้ำฝนในการปลูกข้าว และเกษตรกรส่วนน้อย ใช้แหล่งน้ำธรรมชาติในการปลูกข้าว

1.3.2 การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัด

ยะลา

1) การสัมภาษณ์เกษตรกรผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ ปฏิบัติการดำเนินการมากที่สุด คือกิจกรรมการเข้าร่วมการอบรมตลอดฤดูกาลและสรุปและวางแผน สำหรับสัปดาห์ต่อไป รองลงมาคือ กิจกรรมเข้าร่วมการวางแผนกิจกรรมและแปลสาธิต กิจกรรมเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการปลูกข้าว กิจกรรมเข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์ แปลงปลูก กิจกรรมเข้าร่วมการวาดภาพวิเคราะห์ระบบนิเวศ กิจกรรมเข้าร่วมสำรวจแปลงปลูกพืช กิจกรรมเข้าร่วมเก็บตัวอย่างพืชและแมลง และเกษตรกรปฏิบัติการดำเนินการน้อยที่สุดคือ กิจกรรมนำเสนอวิเคราะห์ระบบนิเวศ

เกษตรกรส่วนใหญ่ปฏิบัติการดำเนินการเป็นบางครั้งมากที่สุด คือกิจกรรม เข้าร่วมการนำเสนอวิเคราะห์ระบบนิเวศ รองลงมาคือกิจกรรมเข้าร่วมเก็บตัวอย่างพืชและแมลง กิจกรรมเข้าร่วมสำรวจแปลงปลูกพืช กิจกรรมเข้าร่วมการวาดภาพวิเคราะห์ระบบนิเวศ กิจกรรมเข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์แปลงปลูก กิจกรรมเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการปลูกข้าว กิจกรรมเข้าร่วมการวางแผนกิจกรรมและแปลสาธิต และเกษตรกรส่วนน้อยปฏิบัติการดำเนินการเป็นบางครั้งกิจกรรมสรุปและวางแผนสำหรับสัปดาห์ต่อไปและเข้าร่วมการอบรมตลอด ฤดูกาล

เกษตรกรไม่ปฏิบัติการดำเนินการ คือกิจกรรมเข้าร่วมการวิเคราะห์ สถานการณ์แปลงปลูก

2) การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมและสัมมนาหัวข้อโรงเรียนเกษตรกร จากกลุ่มอารักขาพืช สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา และสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5 จังหวัดสงขลา และได้รับความรู้ จากหนังสือและเอกสารวิชาการ รวมทั้ง เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

โดยเลือกการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไปปฏิบัติ ในพื้นที่ เพราะคิดว่าเป็นความเหมาะสมกับการเรียนรู้ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ การวางแผนการส่งเสริมการเกษตรครอบคลุมทั้งฤดูกาลผลิต แก้ไขปัญหาให้เกษตรกรได้ตรงจุด เกษตรกรเห็นผลชัดเจน ถ่ายทอดความรู้และสรุปผลได้ และได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และ

งบประมาณจากงบประมาณตามโครงการ โดยนำไปบูรณาการลงพื้นที่และบางส่วนเจ้าหน้าที่ต้องสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เอง เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอ

เจ้าหน้าที่มี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร คือจะหาเกษตรกรเป้าหมายที่สนใจ เลือกพืชหลัก สอบถามปัญหาและความต้องการของเกษตรกร รวมกลุ่มเกษตรกร วางแผนการดำเนินการตามช่วงฤดูกาลของพืช ในการคัดเลือกสถานที่ตั้งโรงเรียนเกษตรกร(แปลงฝึกปฏิบัติ) โดยคัดเลือกจากแปลงที่เกษตรกรสนใจ และให้ความร่วมมือ เดินทางสะดวก และเป็นแปลงที่มีปัญหาด้านการผลิตเพื่อที่เกษตรกรที่เข้าร่วมจะได้ศึกษาและเรียนรู้ได้ สามารถเห็นผลการแก้ไขปัญหาได้ ส่วนในการประชุมพบปะเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยให้เกษตรกรตกลงนัดหมายในพื้นที่ โดยเกษตรกรเป็นผู้นัดหมายเอง เพื่อให้เกษตรกรเห็นความสำคัญในการนัดหมายและสะดวกสำหรับการรวมกลุ่ม ภายได้ข้อกำหนดของชนิดพืช และในการดำเนินงานประชุมพบปะเกษตรกร เจ้าหน้าที่จะให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็น และจับประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและสรุปผลของปัญหาที่เกิดขึ้นจริง นำแนวทางโรงเรียนเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรเห็นสถานการณ์จริง นำไปใช้ในพื้นที่ของตนเอง การขยายผลสร้างวิทยากรเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยวิทยากรเกษตรกรจำเป็นมาก เพราะจะเป็นแกนนำของกลุ่ม ต้องคัดเลือกจากเกษตรกรที่เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของสมาชิก ต้องเสียสละ มีองค์ความรู้ และสามารถนำสมาชิกพูดคุยในประเด็นที่ต้องการเรียนรู้ได้ ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ให้เกษตรกรแสดงความคิดเห็นกระตุ้นการกล้าแสดงออก โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดการนำเสนอในชุมชน สร้างความมั่นใจในองค์ความรู้ที่เกษตรกรมี

1.3.3 ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกร ก่อนและหลังการเข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

การสัมภาษณ์เกษตรกรผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ เกษตรกรมีการยอมรับและปรับเปลี่ยนการปฏิบัติ มากที่สุด ในประเด็นการปักดำ อายุกล้า ควรใช้กล้าที่มีอายุประมาณ 25-30 วัน รองลงมาคือประเด็นการกำจัดวัชพืชรากใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดวัชพืช ตามอัตราที่ระบบ ประเด็นระยะปักดำควรใช้ระยะปักดำ 25x25 เซนติเมตรและประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 2 ใส่ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) อัตรา 10 กิโลกรัมต่อที่ระยะกำหนดช่อดอกหรือ 30 วันก่อนข้าวออกดอก ประเด็นการปฏิบัติด้านเขตกรรม ประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 1 ปุ๋ยสูตร 16-16-8 อัตรา 20-25 กิโลกรัมต่อไร่ในวันปักดำหรือก่อนปักดำ 1 วัน แล้วคราดกลบ (หรือใส่ปุ๋ยหลังจากปักดำไม่เกิน 15 วัน เมื่อต้นข้าวตั้งตัวได้แล้ว) ประเด็นมีการคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากนาและปรับระดับพื้นที่ให้สะดวกในการควบคุมระดับน้ำ ประเด็นมีการเตรียมแปลงไถตะ ทิ้งไว้ 7-14 วัน และประเด็นมีการ

ไถแปรทำให้ดินแตกตัว เพื่อย่อยดินและคลุกเคล้าฟางข้าวและวัชพืช คือประเด็นมีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูกและประเด็นระดับน้ำในการปักดำ ควรควบคุมให้อยู่ในระดับลึกประมาณ 1 ฝ่ามือ (10 เซนติเมตร) และประเด็นที่มีการยอมรับและปฏิบัติตามน้อยที่สุด นำเมล็ดข้าวมาเพาะในแปลงเพาะกล้า ให้งอกเป็นต้นกล้าแล้วถอนไปปลูก

และประเด็นที่เกษตรกรปฏิบัติก่อนและหลังการเข้าโรงเรียนเกษตรกรอยู่แล้ว คือประเด็นระยะเวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ 28-30 วัน หลังข้าวออกดอก การเก็บเกี่ยวในระบายนี้นำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพการสีดี และมีการตากข้าวเพื่อลดความชื้นของเมล็ดข้าวให้เหลือประมาณ 12-14% ให้สามารถเก็บไว้ได้นาน

ส่วนประเด็นที่เกษตรกรไม่ปฏิบัติทั้งก่อนและหลังการเข้าโรงเรียนเกษตรกร คือประเด็นใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้ (หน่วยงานราชการ) และประเด็นการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ควรไถกลบตอซังเพื่อบำรุงดิน

ผลผลิตข้าวของเกษตรกรที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยก่อนเข้าโรงเรียนเกษตรกร เกษตรกรมีผลผลิตข้าวเฉลี่ยก่อนเข้าโรงเรียนเกษตรกร 244.83 กิโลกรัมต่อไร่ หลังเข้าโรงเรียนเกษตรกร เกษตรกรมีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 335.83 กิโลกรัมต่อไร่

1.3.4 การศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

1) การสัมภาษณ์เกษตรกรผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ เกษตรกรไม่มีปัญหาในระดับมากที่สุดและมาก แต่มีปัญหาในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัญหาด้านการผลิตศัตรูข้าว มีปัญหาในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ค่าไถราคาสูง และเกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ปัญหาด้านการผลิตสภาพพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม, แหล่งน้ำมีปริมาณไม่เพียงพอ, ปุ๋ยราคาสูง, ปัญหาขาดความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์ ปัญหาด้านการผลิตการบำรุงรักษาไม่ถูกต้องขาดความรู้ในการกำจัดวัชพืช, และเกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านการผลิตขาดความรู้ในการตากกล้าขาดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ปัญหาด้านขาดความรู้ในการปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว ขาดความรู้ในการเตรียมดิน ขาดความรู้ในการปักดำ และเกษตรกรไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่

2) การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่คือ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ขาดความชำนาญ และประสบการณ์ ในดำเนินงานโรงเรียน วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ มีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการ การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรบางรายไม่สนใจจริงๆทำให้

ขาดการต่อเนื่อง ไม่เกิดความยั่งยืน เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญในการรวมกลุ่ม การประชุมพบปะ เกษตรกร ช่วงเวลา เจ้าหน้าที่และเกษตรกรไม่ตรงกัน เนื่องจากภาระงานเจ้าหน้าที่ ทำให้การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไม่ตรงกับช่วงอายุพืชที่มีปัญหา เจ้าหน้าที่คิดว่าควรให้ความรู้และทักษะในการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรแก่เจ้าหน้าที่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่บรรจุใหม่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ขาดความชำนาญในการดำเนินการ และเมื่อดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร

2. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา” ปรากฏผลดังนี้

2.1. สภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานการณ์การผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

เกษตรกรที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 46.45 ปี สถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ไม่มีตำแหน่งทางสังคม แต่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรกลุ่มเกษตรกรซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของชิติรัตน์ บุญเต็ม (2553:77-80) วิจัยเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยี สามารถอภิปรายผลได้ว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นเพศหญิงชาวมุสลิม ครั้งหนึ่งจบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาระดับชั้นมัธยม มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรกลุ่มเกษตรกร ทำให้มีการปฏิบัติการเข้าร่วมการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรควรเน้นการส่งเสริมในเพศหญิงให้มากขึ้น เพราะมีบทบาทในการดำเนินการด้านเกษตร

เกษตรกรมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 6 คน เป็นแรงงานในการทำการเกษตรน้อยกว่า 3 คน โดยเฉลี่ย 2 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรส่วนมากเป็นเพศหญิงโดยเฉลี่ย 2 คน เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกจากการปลูกข้าวคือเกษตรกรรม เกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 5.3 ไร่ แต่มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 4-6 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 5.04 ไร่ และส่วนมากเป็นของตนเองน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 4.03 ไร่ เกษตรกรส่วนมากมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวมากกว่า 20 ปี โดยเฉลี่ยมี

ประสบการณ์ในการปลูกข้าว 16.43 ปี ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของสมบูรณ์ สุวรรณโณ (2546) วิจัยเรื่อง การยอมรับการถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ร่วมโครงการโรงเรียนเกษตรกรเพศหญิง มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ยครอบครัวละ 11.45 ไร่ และมีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 6.9 ไร่ แรงงานที่ใช้ในการทำนาเฉลี่ย 2.49 คน สามารถอธิบายผลได้ว่า สมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยลดลง และพื้นที่ถือครองมีขนาดเล็กลง ดังนั้นควรส่งเสริมให้เกษตรกรใช้พื้นที่การเกษตรให้คุ้มค่า ต้องพัฒนาศักยภาพพื้นที่และเกษตรกร สามารถเพิ่มผลผลิตและสร้างรายได้ในครัวเรือนให้เพียงพอ

เกษตรกรทั้งหมดมีวัตถุประสงค์ในการปลูกข้าวเพื่อบริโภค โดยเกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่งมีพื้นที่ปลูกข้าวน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 3.44 ไร่ และพื้นที่ปลูกข้าวของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่ม และส่วนน้อยเป็นพื้นที่ดอน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเผด็จพงษ์ จันทโร (2529) วิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าวของเกษตรกรลุ่มน้ำไกลก จังหวัดนราธิวาส พบว่า เกษตรกรเขตพื้นที่ลุ่มน้ำไกลก ทำนาขนาดเล็กโดยถือครองพื้นที่ 1- 15 ไร่ นิยมปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง มีผลผลิตต่ำประมาณ 200 กิโลกรัมต่อไร่ สามารถอธิบายผลได้ว่า การทำปลูกข้าวในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างไม่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา เกษตรกรยังคงปลูกข้าวลักษณะเดิม ทำให้ได้ผลผลิตข้าวต่ำ และผลิตข้าวเพื่อบริโภค โดยลักษณะการปลูกข้าวของเกษตรกรทั้งหมดเป็นนาดำ ปลูกในช่วงเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์ โดยปลูกข้าว 1 ครั้งต่อปี ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่เก็บจากฤดูกาลที่แล้วในการปลูก ระบบน้ำที่เกษตรกรใช้ในการปลูกข้าวส่วนมาก ใช้น้ำฝนในการปลูกข้าว และเกษตรกรส่วนน้อย ใช้แหล่งน้ำธรรมชาติในการปลูกข้าว ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา (2557) เกษตรกรส่วนมากในจังหวัดยะลาประมาณ ร้อยละ 90 ผลิตข้าวในฤดูกาลผลิตข้าวนาปี เริ่ม 1 ตุลาคม – 30 มีนาคม พื้นที่ปลูกข้าวส่วนมากเป็นนาดอนน้ำฝน ใช้น้ำฝนและแหล่งน้ำธรรมชาติในการผลิตข้าว พันธุ์ข้าวที่ปลูกในพื้นที่จังหวัดยะลาส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมือง

2.2 การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนมากมีการปฏิบัติการเข้าร่วมการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และหากพิจารณาเป็นรายกิจกรรมจะเห็นได้ว่า มีการปฏิบัติการมากที่สุด คือกิจกรรมการเข้าร่วมการอบรมตลอดฤดูกาลและสรุปและวางแผนสำหรับสัปดาห์ต่อไป รองลงมา กิจกรรมเข้าร่วมการวางแผนกิจกรรมและแปลสาธิต กิจกรรมเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการปลูกข้าว กิจกรรมเข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์แปลงปลูก กิจกรรมเข้าร่วมการวาดภาพวิเคราะห์ระบบนิเวศ กิจกรรมเข้าร่วมสำรวจแปลงปลูกพืช กิจกรรมเข้าร่วมเก็บตัวอย่างพืชและแมลง กิจกรรมนำเสนอการวิเคราะห์ระบบนิเวศ

เกษตรกรมีการปฏิบัติการน้อยที่สุดคือกิจกรรมนำเสนอวิเคราะห์ระบบนิเวศ สามารถอภิปรายผลได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดการนำเสนอในที่ชุมชน เนื่องจากเกษตรกรส่วนมากมีอายุมากและไม่ถนัดพูดภาษาไทย เจ้าหน้าที่ต้องสร้างความสัมพันธ์กับเกษตรกร ให้เกษตรกรผ่อนคลาย กระตุ้นให้มีการแสดงความคิดเห็น

2.3 การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่ส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร จากการอบรมของหน่วยงานในสังกัดเช่น กลุ่มอารักขาพืช สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา, สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5 จังหวัดสงขลา และได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกรเพิ่มเติม จากหนังสือและเอกสารวิชาการ รวมทั้ง เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

เจ้าหน้าที่เลือกการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไปปฏิบัติในพื้นที่ เพราะคิดว่าการนำโรงเรียนเกษตรกรไปใช้ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ การวางแผนการส่งเสริมการเกษตรครอบคลุมทั้งฤดูกาลผลิต แก้ไขปัญหาให้เกษตรกรได้ตรงจุด เกษตรกรเห็นผลชัดเจน ถ่ายทอดความรู้และสรุปผลได้ ซึ่งสอดคล้องกับ IPM ทบทวนความจำโรงเรียนเกษตรกร (2548: 16) ระบุว่าโรงเรียนเกษตรกร หรือ FFS คือ กิจกรรมการฝึกอบรมตลอดฤดูกาลเพาะปลูกโดยมีการฝึกอบรมในแปลงปลูกครอบคลุมทุกระยะพัฒนาการของพืชรวมทั้ง การปฏิบัติจัดการที่เกี่ยวข้องทั้งหมด กระบวนการฝึกอบรมจะใช้วิธีให้ผู้เรียนรู้เป็นศูนย์กลาง โดยการเรียนรู้และอาศัยกระบวนการเรียนรู้จากการหาประสบการณ์การปฏิบัติจริงองค์ประกอบพื้นฐานของโรงเรียนเกษตรกรสำหรับการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน

เจ้าหน้าที่ยังขาดการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ โดยส่วนมากบูรณาการงบประมาณตามโครงการ และบางส่วนเจ้าหน้าที่ต้องสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เอง เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอ

เจ้าหน้าที่มี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร คือจะหาเกษตรกรเป้าหมายที่สนใจ เลือกพืชหลัก สอบถามปัญหาและความต้องการของเกษตรกร รวมกลุ่มเกษตรกร วางแผนการดำเนินการตามช่วงฤดูกาลของพืช ในการคัดเลือกสถานที่ตั้งโรงเรียนเกษตรกร(แปลงฝึกปฏิบัติ) โดยคัดเลือกจากแปลงที่เกษตรกรสนใจและให้ความร่วมมือ เดินทางสะดวก และเป็นแปลงที่มีปัญหาด้านการผลิตเพื่อที่เกษตรกรที่เข้าร่วมจะได้ศึกษาและเรียนรู้ได้ สามารถเห็นผลการแก้ไขปัญหาได้ ส่วนในการประชุมพบปะเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยให้เกษตรกรตกลงนัดหมายในพื้นที่ โดยเกษตรกรเป็นผู้นัดหมายเอง เพื่อให้เกษตรกรเห็นความสำคัญในการนัดหมายและสะดวกสำหรับการรวมกลุ่ม ภายใต้ข้อกำหนดของชนิดพืช และในการดำเนินงาน

ประชุมพบปะเกษตรกร เจ้าหน้าที่จะให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็น และจับประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและสรุปผลของปัญหาที่เกิดขึ้นจริง นำแนวทางโรงเรียนเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรเห็นสถานการณ์จริง นำไปใช้ในพื้นที่ของตนเอง การขยายผลสร้างวิทยากรเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยวิทยากรเกษตรกรจำเป็นมาก เพราะจะเป็นแกนนำของกลุ่ม ต้องคัดเลือกจากเกษตรกรที่เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของสมาชิก ต้องเสียสละ มีองค์ความรู้ และสามารถนำสมาชิกพูดคุยในประเด็นที่ต้องการเรียนรู้ได้ ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ให้เกษตรกรแสดงความคิดเห็นกระตุ้นการกล้าแสดงออก โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดการนำเสนอในชุมชน สร้างความมั่นใจในองค์ความรู้ที่เกษตรกรมี ซึ่งสอดคล้องกับคู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การทำการส่งเสริมการเกษตรกับชุมชน ของกรมส่งเสริมการเกษตร (2556 :165) สรุปได้ถึงขั้นตอนการดำเนินงานโรงเรียนเกษตรกร ขั้นที่ 1 เตรียมการคัดเลือกเกษตรกร กลุ่มละประมาณ 20-25 คน ประชุมกลุ่มเกษตรกรเพื่อชี้แจงกิจกรรมรวบรวมข้อมูล ระบบการทำการเกษตรของเกษตรกร วางแผนการเรียนรู้ตลอดฤดูการเพาะปลูก ขั้นที่ 2 ดำเนินการระหว่างเปิดโรงเรียน การชี้แจงทำความเข้าใจ ศักยภาพของเกษตรกร รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน จัดทำข้อตกลงร่วมกับเกษตรกร คัดเลือกสถานที่ คัดเลือกแปลงสาธิต ทำข้อตกลงในการเข้าร่วมการฝึกอบรม เตรียมโรงเรียนเกษตรกร กิจกรรมโรงเรียนเกษตรกร เรียนรู้การจัดการผลิตพืชร่วมกัน ขั้นที่ 3 สิ้นสุดการดำเนินการโรงเรียนเกษตรกร วิเคราะห์และสรุปบทเรียนร่วมกัน ค้นหาเกษตรกรผู้นำ เป็นวิทยากรที่เลี้ยงในฤดูกาลถัดไป

2.4 การศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าว

เกษตรกรมีการยอมรับและปรับเปลี่ยนการปฏิบัติมากที่สุด ในประเด็นการปักดำ ต้นกล้าที่ใช้ควรมีอายุประมาณ 25-30 วัน และรองลงมาอันดับที่ 3 คือประเด็นระยะปักดำควรใช้ระยะปักดำ 25x25 เซนติเมตร โดยเกษตรกรส่วนมากไม่ให้ความสำคัญกับต้นกล้าที่ใช้ในการปักดำ เมื่อได้มีเข้าร่วมการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร เกษตรกรนำไปปฏิบัติ ทำให้ข้าวแตกกอดี ซึ่งสอดคล้องกับ คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เรื่อง องค์ความรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ผู้การเป็น Smart officer : พืชไร่ ธัญพืช(2556, 1-6) กล่าวว่า การทำนาดำ คือการถอนต้นกล้าไปปักดำในนาที่เตรียมไว้ อัตราเมล็ดพันธุ์กล้าที่แนะนำ 5 กิโลกรัมต่อไร่ พันธุ์ข้าวไวต่อช่วงแสงหรือข้าวนาปี ควรใช้ระยะปักดำ 25x25 เซนติเมตร ปักดำจับละ 3-5 ต้น ลึกประมาณ 3-5 เซนติเมตร จะทำให้ข้าวแตกกอใหม่ได้ดี

เกษตรกรการยอมรับและปรับเปลี่ยนการปฏิบัติ คือประเด็นการกำจัดวัชพืชการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดวัชพืช ตามอัตราที่ระบบ และรองลงมาอันดับที่ 4 คือประเด็นการปฏิบัติด้านเขตกรรม เนื่องจากในฤดูกาลที่แล้วเกษตรกรประสบปัญหาหนูกัดดินต้นข้าวทำให้

ผลผลิตลดลง เมื่อเข้าร่วมการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร เกษตรกรใช้สารเคมีและการเกษตรกรรมที่ถูกต้องมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ (<http://www.brrd.in.th/> Rice Knowledge Bank สืบค้นคืนเมื่อวันที่ 11 มิ.ย. 57) อธิบายว่า การปลูกข้าวในพื้นที่เขตร้อน ปัญหาศัตรูข้าวทำให้ผลผลิตข้าวลดลง การใช้ปัจจัยการผลิตที่มากเกินไป ก็สามารถเป็นสาเหตุให้เกิดโรค และแมลงเข้าทำลายได้ การจัดการตามขั้นตอนการปลูกข้าวอย่างถูกต้อง เป็นการผสมผสานทุกวิธีการจัดการให้ได้ผล วิธีการจัดการเพื่อป้องกันกำจัดศัตรูข้าวแบบผสมผสานประกอบ

การใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 2 ใส่ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) อัตรา 10 กิโลกรัมต่อไร่ระยะกำเนิดช่อดอกหรือ 30 วันก่อนข้าวออกดอก ประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 1 ปุ๋ยสูตร 16-16-8 อัตรา 20-25 กิโลกรัมต่อไร่ในวันปักดำหรือก่อนปักดำ 1 วัน แล้วคราดกลบ (หรือใส่ปุ๋ยหลังจากปักดำไม่เกิน 15 วัน เมื่อต้นข้าวตั้งตัวได้แล้ว) ประเด็นมีการคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากนาและปรับระดับพื้นที่ให้สะดวกในการควบคุมระดับน้ำ ประเด็นมีการเตรียมแปลงไถตะกั่วไถ 7-14 วัน และประเด็นมีการไถแปรทำให้ดินแตกตัว เพื่อย่อยดินและคลุกเคล้าฟางข้าวและวัชพืช ประเด็นมีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูกและประเด็นระดับน้ำในการปักดำ ควรควบคุมให้อยู่ในระดับลึกประมาณ 1 ฝ่ามือ (10 เซนติเมตร) เกษตรกรบางส่วนมีการปฏิบัติอยู่แล้วแต่ยังไม่ถูกต้อง เมื่อเข้าโรงเรียนเกษตรกรมีการนำวิธีตามหลักวิชาการไปปฏิบัติในแปลงนาของตนเอง

เกษตรกรปฏิบัติก่อนและหลังการเข้าโรงเรียนเกษตรกรอยู่แล้ว คือประเด็นระยะเวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ 28-30 วัน หลังข้าวออกดอก การเก็บเกี่ยวในระยะนี้ทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพการสีดี และมีการตากข้าวเพื่อลดความชื้นของเมล็ดข้าวให้เหลือประมาณ 12-14% ให้สามารถเก็บไว้ได้นาน เกษตรกรส่วนมากมีการปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยเก็บข้าวในระยะพรีพริงหลังข้าวออกดอกประมาณ 28-30 วัน แล้วนำมาตากทั้งรวง ประมาณ 2-3 วัน ก่อนนำไปเก็บในกระสอบ ซึ่งสอดคล้องกับ (<http://www.brrd.in.th/> Rice Knowledge Bank สืบค้นคืนเมื่อวันที่ 11 มิ.ย. 57) อธิบายว่าระยะเวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ 28-30 วัน หลังข้าวออกดอก การเก็บเกี่ยวในระยะนี้ทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพการสีดี ถ้าเก็บเกี่ยวเร็วหรือช้าเกินไปมีผลต่อคุณภาพ และวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวข้าวควรลดความชื้นให้เหลือ 13-14 เปอร์เซ็นต์ ด้วยเครื่องอบหรือการตากบนลานที่สะอาดและแห้ง เป็นเวลา 1-3 วัน ก่อนการเก็บรักษาโดยทำความสะอาดข้าวเปลือกโดยการฟัด หรือใช้สีฟัด บรรจุในกระสอบป่านที่สะอาด แยกแต่ละพันธุ์ วางบนแคร่ไม้สูงจากพื้น ในโรงเก็บที่อากาศถ่ายเทสะดวก ข้าวเปลือกที่เก็บควรมีความชื้นไม่เกิน 14 เปอร์เซ็นต์ เพื่อป้องกันการเจริญเชื้อรา

เกษตรกรไม่ปฏิบัติทั้งก่อนและหลังการเข้าโรงเรียนเกษตรกร คือประเด็นใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้(หน่วยงานราชการ) เนื่องจากเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากฤดูกาลที่แล้ว เป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ จึงไม่มีพันธุ์ข้าวจากหน่วยงานราชการ แต่เกษตรกรมีการ

คัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูก และประเด็นการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ควรเฝ้าติดตามเพื่อ
บำรุงดิน เกษตรกรปลูกข้าวนาปี ปลูกข้าวปีละครั้ง ทำให้เกษตรกรขาดความสนใจในการบำรุงดิน
เกษตรกรที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร มีผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น
โดยผลผลิตข้าวเฉลี่ยก่อนเข้าโรงเรียนเกษตรกร 244.83 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนผลผลิตข้าวเฉลี่ยหลัง
เข้าโรงเรียนเกษตรกร 335.83 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เกษตรกรส่วนมากเข้าร่วม
การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยปฏิบัติเกือบทุกขั้นตอน และเกษตรกรส่วนมาก
ยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าว ที่ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติในแปลงนาของตนเอง
ทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตข้าวได้ โดยยังคงใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองและเก็บเมล็ดพันธุ์จาก
ฤดูกาลที่แล้ว ตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังคงบริโภคข้าวแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับ กรมส่งเสริมการเกษตร
(2543) กล่าวว่า โรงเรียนเกษตรกร (farmers field school) เป็นการถ่ายทอดความรู้สำหรับผู้ใหญ่
แบบไม่เป็นทางการ เนื่องจากกิจกรรมเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร เพื่อช่วยให้แต่ละคนเรียนรู้สิ่ง
ต่าง ๆ ในสภาพไร่ นา ด้วยตนเอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์การส่งเสริมเพื่อให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนแนวคิด
และวิธีปฏิบัติจากการเป็นผู้รับ (receiver) เป็นผู้ยอมรับ (perceiver) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ผลผลิต
ที่มีคุณภาพที่ดี ผลผลิตคุ้มค่ากับการลงทุน

2.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

เกษตรกรไม่มีปัญหาในระดับมากที่สุดและมาก แต่มีปัญหาในระดับปานกลางที่มี
ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัญหาด้านการผลิตศัตรูข้าว ซึ่งสอดคล้องกับ (<http://www.brrd.in.th/> Rice
Knowledge Bank สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มิ.ย. 57) ศัตรูข้าวที่สำคัญมี 3 ประเภทคือ โรค แมลง วัชพืช
ปัญหาศัตรูข้าวที่เกิดขึ้นทำให้ผลผลิตข้าวลดลงถึงร้อยละ 20 ศัตรูข้าวที่สำคัญ ได้แก่ โรคข้าวต่างๆ
แมลงศัตรูข้าว สัตว์ศัตรูข้าว เช่น หอยเชอรี่ และหนู ศัตรูข้าวทั้งหมดนี้สามารถเข้าทำลายต้นข้าวได้
ในระยะต่างๆกัน และมีปัญหาในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ค่าไถราคาสูง เนื่องจากใน
พื้นที่จังหวัดยะลามีปัญหาความไม่สงบ ทำให้ขาดแคลนรถไถในการปรับพื้นที่เพื่อปลูกข้าว จะมี
เฉพาะรถไถในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการทำให้มีราคาไถสูง นอกนั้นเกษตรกรมีปัญหา
ต่างๆในระดับน้อย และเกษตรกรไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์อัน
ดีแก่เกษตรกรมีการประสานงานและให้คำปรึกษาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

2.6 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ขาดความชำนาญ และประสบการณ์ ในดำเนินงาน โรงเรียน
วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ มีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ช่วงเวลาเจ้าหน้าที่และ
เกษตรกรไม่ตรงกัน เนื่องจากภาระงานเจ้าหน้าที่ ทำให้การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร
ไม่ตรงกับช่วงอายุพืชที่มีปัญหา เจ้าหน้าที่คิดว่าควรให้ความรู้และทักษะในการดำเนินงานตาม

แนวทางโรงเรียนเกษตรกรแก่เจ้าหน้าที่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่บรรจุใหม่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ขาดความชำนาญในการดำเนินการ

3. ข้อเสนอแนะ

จากการนำเสนอส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา ไปส่งเสริมให้เกษตรกร สามารถนำไปพิจารณาเป็นแนวทางพัฒนาได้ดังนี้

3.1. การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

เกษตรกรที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกข้าว ลดต้นทุนการผลิตและปลูกข้าวที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น ลดจำนวนพื้นที่นาร้าง สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าว เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ในครัวเรือน และควรส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนในการพัฒนาการผลิต ปรับทัศนคติปลูกฝังด้านการเกษตรตั้งแต่เด็ก ให้เห็นถึงความสำคัญของเกษตรกรรม เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่มาสืบสานด้านการเกษตรต่อไป

ควรมีศึกษาการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร เพื่อเพิ่มผลผลิตพืชชนิดอื่น เช่น ทุเรียน มังคุด ยางพารา ศึกษาการยอมรับและนำไปปฏิบัติในเรื่องของกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน เพื่อทำเป็นแบบแผนการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดยะลา ให้เหมาะสมกับพื้นที่

เจ้าหน้าที่มีภาระงานมากทำให้ไม่สามารถนำการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรไปใช้ได้ในทุกพื้นที่ เจ้าหน้าที่ต้องเลือกพืชเด่นที่มีในพื้นที่ทำการส่งเสริม เพราะใช้ระยะเวลาในการดำเนินงาน ดังนั้นในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร เพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวในจังหวัดยะลา จึงยังมีไม่ทั่วถึง ถ้ามีการนำการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไปใช้ทั่วทั้งจังหวัดน่าจะทำได้สามารถเพิ่มผลผลิตข้าวในจังหวัดยะลาให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน และสามารถขยายผลสู่การจำหน่ายในจังหวัดข้างเคียงได้

ควรมีการวิจัยการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ในจังหวัดยะลา ศึกษากระบวนการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ เพื่อทำเป็นแบบแผนการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดยะลา ให้เจ้าหน้าที่สามารถนำไปขยายผลสู่เกษตรกรได้ต่อไป

3.2 การศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวของเกษตรกร ประกอบด้วย 8 ประเด็น โดยประเด็นที่น่าสนใจคือ

3.2.1 ประเด็นการเตรียมดิน การเตรียมดินโดยมีการคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากรนาและปรับระดับพื้นที่ให้สะดวกในการควบคุมระดับน้ำ จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรมีการ

ยอมรับและนำไปปฏิบัติน้อยกว่าประเด็นอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ มีการเตรียมแปลงไถตะ ทิ้งไว้ 7-14 วัน และมีการไถแปรทำให้ดินแตกตัว เพื่อย่อยดินและคลุกเคล้าฟางข้างและวัชพืช เนื่องจากเกษตรกรจ้างเหมารถไถ โดยไถพร้อมกันทีเดียว 2 ครั้ง ทำให้เกิดดินเปรี้ยว ดันกล้าตาย ดังนั้นเจ้าหน้าที่ ควรอธิบายถึงความสำคัญของการเตรียมดิน ให้เกษตรกรมีการวางแผนการไถดิน พักดิน เพื่อให้ต้นกล้าแข็งแรงเพิ่มการแตกกอ เพิ่มผลผลิตข้าว

3.2.2 ประเด็นการกำจัดวัชพืช การปฏิบัติด้านเขตกรรม มีการยอมรับและนำไปปฏิบัติน้อยกว่าเมื่อเทียบกับประเด็นใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดวัชพืช ตามอัตราที่ระบบจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรยังไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติด้านเขตกรรมเท่าที่ควร จึงทำให้เกษตรกรประสบปัญหาศัตรูข้าวเนื่องจาก แปลงนาและคันดินรกเป็นที่อยู่อาศัยของหนู แต่เกษตรกรกลับสนใจใช้สารเคมีในการกำจัดหนูแทน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมให้เกษตรกรสำรวจแปลงนาทุกสัปดาห์ ทำการเขตกรรมเพื่อทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของหนู สอนวิธีจับหนู และอธิบายถึงผลกระทบด้านลบของสารเคมีกำจัดหนูถ้าใช้ในระยะเวลาสั้น

3.2.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร เกษตรกรประสบปัญหาด้านการผลิตคือปัญหาด้านศัตรูข้าวคือหนู และค่าปุ๋ยราคาแพง เนื่องจากเกษตรกรปลูกข้าวเพื่อบริโภคขาดการเอาใจใส่ดูแล ทำให้ได้ผลผลิตต่ำ เจ้าหน้าที่ต้องให้เกษตรกรตระหนักถึงการปลูกข้าว เพื่อเป็นวัฒนธรรม ให้เกษตรกรเห็นความสำคัญในการปลูกข้าว และปลูกข้าวแล้วต้องให้ผลผลิตที่เหมาะสมโดยใช้การดูแลและการจัดการการเพาะปลูกที่เหมาะสมต่อการลงทุน

3.3 ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

3.3.1 ควรมีศึกษาการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร เพื่อเพิ่มผลผลิตพืชชนิดอื่น เช่น ทุเรียน มังคุด ขางพารา ศึกษาการยอมรับและนำไปปฏิบัติในเรื่องของกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน เพื่อทำเป็นแบบแผนการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดยะลา ให้เหมาะสมกับพื้นที่

3.3.2 ควรมีการวิจัยการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ในจังหวัดยะลา ศึกษากระบวนการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ เพื่อทำเป็นแบบแผนการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดยะลา ให้เจ้าหน้าที่สามารถนำไปขยายผลสู่เกษตรกรได้ต่อไป